

УДК 553: 336.0/.5

А. В. Бодюк, к.е.н., с.н.с., доцент (Київського університету управління та підприємництва)

ГЕОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ ОБЧИСЛЕННЯ НАДРО-ФІСКАЛЬНОГО ДОХОДУ

A. V. Bodiuk (University of Kiev Management and Entrepreneurship)

GEOLOGICAL OBJECTS COMPUTING SUBSOIL-FISCAL INCOME

Обґрунтовані поняття об'єкта, ресурсного об'єкта господарського надрокористування, фіскального і не фіскального надро-ресурсного продукту, надро-фіскального доходу, платника надро-фіскального доходу.

Ключові слова: надра, корисні копалини, дохід, геологічний продукт, гірничий відвід, надрокористувач, фіскальний платіж.

Обоснованы понятия объекта, ресурсного объекта хозяйственного недропользования, фискального и нефискального надро-ресурсного продукта, надро-фискального дохода, плательщика надро-фискального дохода.

Ключевые слова: недра, полезные ископаемые, дохід, геологический продукт, горный отвод, недропользователь, фискальный платеж.

Substantiated notion of subsoil-fiscal income of the business subsoil, subsoil resources of the business, fiscal and fiscal resource, subsoil product, taxpayer subsoil -fiscal income.

Keywords: subsoil, mineral resources, income, product geological, mining allotment, subsoil users fiscal payment.

Вступ. Розглянемо постановку проблеми. Україна серед держав світу найбільш багата на різні корисні копалини. Тому, зокрема, з розвитком надрокористування за потребами галузей економіки за умови оптимальності чинного механізму оподаткування надрокористувачів державний і місцевий бюджети мають перспективу у зростанні від них надходжень. За Податковим кодексом України (ПКУ), у числі податкових платежів з надрокористувачів справляється (стаття 262) плата за користування надрами. Відповідно дано наступне визначення: «Плата за користування надрами – загальнодержавний платіж, який справляється у вигляді: плати за користування надрами для видобування корисних копалин; плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин» [1, с. 368]. Однак у визначеннях ПКУ мають місце ряд неточностей, невідповідностей, інших недоліків, які, на нашу думку, потрібно обґрунтувати і на законодавчому рівні відрегулювати. Оскільки необхідно підняти рівень і фіскальну значимість доходів держави від надрокористувачів та за їх рахунок збільшити суми державних коштів на геологічне вивчення надр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем надроресурсної бази, доходів держави від надрокористування присвячені

праці науковців: І.Д. Андрієвського, О.Б. Боброва, М.Д. Красножона, Б.І. Малюка, В.С. Міщенко, Б.З. Піріашвілі, Г.І. Рудька, Б.П. Чиркіна та ін. [2,3,4,5,6]. В їхніх публікаціях, зокрема, розглядаються у тій чи іншій мірі проблеми регулювання економічного механізму надкористування. Але дослідження на предмет оновлення механізму нарахування доходів держави від надкористувачів за надрові товари, відповідно фіскальні і товарно-грошові відносини між суб'єктами господарювання та державою ними не відображаються.

Метою роботи є обґрунтування положень щодо сутності та визначення геологічного об'єкта нарахування фіскальних доходів від надкористувачів як суб'єктів господарювання, що платять державі за вилучені з надр корисні копалини як товари.

Матеріал і результати дослідження. Для досягнення мети перш за все необхідно розібратися з офіційним визначенням форми і об'єкта нарахування плати надкористувачів до бюджету та дати реальне визначення платежу, що справляється до державного і місцевих бюджетів. Бо за економічної скрути у геологічній галузі потрібно підняти рівень і фіскальну значимість доходів держави від надкористувачів та, як результат, збільшити суми державних коштів на геологічне вивчення надр.

У ПКУ дано визначення: "Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів за умовою отримання ними спеціальної вигоди...". Поняття податку трактується як обов'язкового, безумовного платежу до відповідного бюджету, що справляється з платника податку [2]. Тому слід вважати, податок і збір (плата, внесок) належать до різних понять за назвою, змістом і т.д. Тому до надкористувача, що сплачує аналізований платіж, не логічно застосовувати поняття платника податку, оскільки за офіційним визначенням плата (за користування надрами) не є податком. Далі, не логічними є вирази у ПКУ: «Платники плати за користування надрами...»; «об'єктом оподаткування плати», оскільки плата не оподатковується, а розраховується за певними показниками об'єкта видобутих корисних копалин або погашення їх запасів. У ПКУ також приводиться вираз «Порядок обчислення податкових зобов'язань з плати за користування надрами для видобування корисних копалин». Виходячи з того, що податок і плата належать до різних за змістом понять, тому вираз «податкові зобов'язання з плати за користування надрами» також не логічний.

Для потреб визначення обсягу (кількості) видобутої корисної копалини (можливо розглядати і як майбутньої мінеральної сировини) та обсягу (кількості) погашених запасів корисних копалин застосовуються наступні регламентації. Обсяг (кількість) відповідного виду видобутої корисної копалини визначається *надкористувачем* у журналі обліку видобутих корисних копалин самостійно згідно з вимогами затверджених ним схем руху видобутої корисної копалини на виробничих дільницях та місцях зберігання з урахуванням: виду корисних копалин; складу вихідної продукції (майбутньої

сировини); умов конкретного виробництва з видобування; особливостей технологічного процесу видобування; вимог до кінцевої продукції; нормативних актів.

Ці акти регламентують вимоги до відповідного виду товарної продукції гірничодобувних підприємств стосовно визначення: якості сировини та кінцевого з неї продукту; елементного вмісту основної та супутньої корисної копалини дослідженнями у певних лабораторіях. Лабораторії мають бути атестовані згідно з правилами уповноваження та атестації у державній метрологічній системі. Залежно від природи видобутої корисної копалини (майбутньої мінеральної сировини) її кількість визначається в одиницях маси (кг, тонах) або об'єму (л, куб. м, тис. куб. м). Залежно від відповідного виду погашених запасів корисних копалин їх кількість визначається також в одиницях маси або об'єму. Показники обсягу або кількості погашених запасів корисних копалин визначаються надрокористувачем самостійно з дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань гірничого нагляду за раціональним використанням надр.

За ПКУ, визначається такий показник, як база оподаткування надрокористувача. За базу приймається вартість обсягів видобутих у податковому (звітному) періоді корисних копалин (мінеральної сировини). Ця вартість окремо обчислюється для кожного виду корисної копалини (мінеральної сировини) для кожної ділянки надр на базових умовах поставки (склад готової продукції гірничодобувного підприємства) [2, с. 370]. Поняття бази, за словниковим тлумаченням, означає основу, підґрунття, підставу для чогонебудь [7, с. 44]. Тобто база не є поняттям виміру. Нами пропонується замість поняття бази оподаткування застосовувати поняття надро-ресурсних продуктів як геолого-економічних об'єктів. По їх параметрах здійснюється нарахування суми фіскального зобов'язання надрокористувачів. Оскільки поняття параметру належить до понять вимірювання [7, с. 520]. Розглянемо приклад визначення об'єкту та параметра нарахування плати за видобуті корисні копалини у тлумаченні Державної податкової служби України [10].

Визначення об'єкту та бази оподаткування платою за користування надрами для видобування граніту, придатного для виробництва щебеню і карбонатного піску при здійсненні реалізації даної сировини („гірничої маси”), розглядається у такій редакції. Одним із методів вилучення корисних копалин з надр є використання вибухових матеріалів і процесів з метою як відокремлення, так і подрібнення гірських порід. До категорії рваного каменю належать уламки гірської породи неправильної форми, які утворюються в результаті вибуху або подрібнення, зокрема бутовий камінь довільної форми та щебенево-піщана суміш [9]. При добуванні в результаті вибуху утворюється суміш різнорозмірних уламків гірських порід, у тому числі таких видів товарної продукції: камінь бутовий і щебенево-піщана суміш. З метою підготовки такої суміші до товарної і реалізації шляхом її приведення до вимог стандартів, виконуються операції з класифікації уламків за розмірами, які підпунктом

14.1.150 пункту 14.1 статті 14 ПКУ віднесено до первинної переробки, як складової господарської діяльності з видобування корисних копалин.

На підставі викладеного, "гірнична маса", яка отримана в результаті вибухових робіт, є сумішшю уламків граніту з розмірами, що відповідають піску, щебеню, каменю бутовому (товарному), і які відповідатимуть ознакам видобутої корисної копалини згідно з підпунктом 14.1.128 пункту 14.1 статті 14 ПКУ, після здійснення технологічних операцій, тобто після первинної переробки цієї "гірничної маси", уламки класифікуються за розміром як товари.

Таким чином, при проведенні господарської діяльності з видобування корисних копалин, зокрема, видобування сировини для бутового каменю, надро-ресурсним продуктом (НРП) будуть видобуті корисні копалини, що оцінюються в натуральних і вартісних показниках, залежно від обсягу. Взагалі, до НРП належать всі види гірських порід, придатність яких визначається державними стандартами. Щодо щебеневої продукції, зокрема, до надро-ресурсного продукту для обчислення надро-фіскального доходу належать обсяги: карбонного піску; щебенево-піщаної суміші; каменю бутового. Ці поклади мають бути приведені до вимог стандартів якості шляхом класифікації за розмірами суміші уламків, що утворилися під час подрібнення. Отже, повторимось, що надро-ресурсні продукти оцінюються параметрами обсягу: об'ємом (в куб. м, літрах); кількості (г, кг, т). За параметрами обсягу, цінами або тарифами визначаються відповідні вартісні показники для конкретних обчислень.

Висновки

Ряд положень чинної нормативної бази нарахування плати за користування надрами має певні недосконалості, що обумовлені, наш погляд, не логічними трактуваннями, граматичними недопрацюваннями змісту понять і виразів. Нами пропонується застосовувати поняття: надро-фіскальний дохід, замість плати за користування надрами; об'єкт господарського користування – надра, а точніше наземне і підземне середовище, що обмежене гірничим відводом; ресурсний об'єкт господарського надрокористування або надро-ресурсний об'єкт, який є частиною природних ресурсів надр (корисна копалина. порожнина); надро-ресурсний продукт (фіскальний і не фіскальний), що вилучається з надр, або порожнина, яка експлуатується, для зберігання газу; параметр як вимірник НРП для нарахування суми надро-фіскального доходу; платник надро-фіскального доходу, замість платника плати за користування надрами для видобування корисних копалин.

Підземне середовище, використання якого згадувалося у виробничих потребах, також належить до надро-ресурсних об'єктів. Корисну копалину, погашені запаси корисних копалин, породи, родовище і підземне середовище слід розглядати як геолого-економічні об'єкти для виробничого використання і для обчислення надро-фіскального доходу від реалізації товару, Ці поняття необхідно внести до ПКУ і Кодексу України про надра.

Список використаних джерел

1. Про надра: Кодекс України від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР.
2. Податковий кодекс України. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 496 с.
3. Малюк Б. І. Надрокористування у країнах Європи і Америки: довідн. вид. / Б. І. Малюк, О. Б. Бобров, М. Д. Красножон. – К.: Географіка, 2003. – 197 с.: іл. 90. – Бібліогр: С. 196 – 197.
4. Основи економічної геології: Навч. посіб. для студ. геол. спец. вищ. навч. закл. освіти / М. М. Коржнев, В.А. Михайлов, В. С. Міщенко [та ін.]. – К.: Логос, 2006. – 223 с.:іл. – Бібліогр: С. 218 – 222.
5. Рудько Г.І., Плотніков О.В., Курило М.М., Радованов С.В. Економічна геологія родовищ залізистих кварцитів. – К.: «Академпрес», 2010. – 272 с.
6. Вітенко О., Коваленко Г. Плата за користування надрами/ Вісник податкової служби. – 2012. – № 14. – С.18 – 19.
7. Сучасний тлумачний словник української мови: 50000 слів/ За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 832 с.
8. Лист Державної податкової служби України від 01.11.2012 р. № 4536/0/61-12/15-2116: Про надання індивідуальної податкової консультації з плати за користування надрами.
9. Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ будівельного й облицювального каменю, затвердженої наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України від 16 грудня 2002 року № 199, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 січня 2003 року за № 78/7399,
10. Лист ДПС України від 15.06.2012 № 10092/6/15-2116 "Про визначення об'єкту та бази оподаткування платою за користування надрами для видобування корисних копалин".
11. Рудько Г.І., Курило М.М., Радованов С.В. Економіко-геологічна оцінка родовищ корисних копалин. – К.: АДЕФ-Україна, 2011. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2014 р.

УДК 622.236.3

С. В. Кальчук, к. т. н, доц. (ЖДТУ)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛЯ НАПРУЖЕНЬ ПРИ ВИДОБУВАННІ БЛОЧНОГО ОБЛИЦЮВАЛЬНОГО КАМЕНЮ

S. W. Kalchuk (Zhytomyr State Technological University)

FORMING FEATURES OF THE TENSION FIELDS DURING EXTRACTION OF THE GRANITE BLOCKS